

Pratarmė

Aštuntasis *Ars et Praxis* numeris supažindina su naujausiais Lietuvos muzikos ir teatro akademijos dėstytojų bei meno doktorantų, taip pat Vytauto Didžiojo ir Kauno technologijos universitetų doktorančių tyrimais muzikos, scenos meno ir kino srityse. Žurnale publikuojama 15 straipsnių, dalis kurių parengta LMTA 44-ojoje metinėje konferencijoje „100 – mokyklai, dramai, operai“ skaitytų pranešimų pagrindu. *Šaltinių* dalyje publikuojamas specialiai žurnalui parengtas Opolės universiteto (Lenkija) docentės teatrologės tyrimas apie lenkų teatro „Reduta“ veiklą Vilniuje.

Kaip įprasta, žurnalą sudaro dvi dalys – *Ars* ir *Praxis*. *Ars* dalį pradedantis straipsnis skaitytoją nukelia į pirmąją Valstybės operos dešimtmetį – Tamara Vainauskienė analizuoja Giuseppe'ės Verdi „Aidą“ (1927). Išskleidusi platų operos lietuvių scenoje atsiradimo kontekstą, autorė atkreipia dėmesį į solistų Kipro Petrausko (Radamesas), Vladislavos Grigaitienės (Aida) ir Vincės Jonuškaitės (Amneris) sukurtus vaidmenis. Pasak autorės, „aukštas pastatymo meninis lygis liudija jo kūrėjų talentą ir brandą, gebėjimą sudėtingą Verdi veikalą atlikti taip, kaip tai darė ilgas tradicijas turintys Europos teatrai. Įgijusi tvirtą pagrindą, jauna Lietuvos Opera pradėjo naują savo raidos etapą.“ Danutė Petrauskaitė į Valstybės operos kūrimosi laiką žvelgia per vargonininko, chorvedžio, kompozitoriaus, pedagogo, muzikos istorijos tyrinėtojo ir puoselėtojo Juozo Žilevičiaus asmenybę. Straipsnyje apžvelgiamas Žilevičiaus indėlis į operos meną, jam darbuojantis Lietuvių meno kūrėjų draugijoje, einant teatro administratoriaus ir Švietimo ministerijos Meno skyriaus viršininko pareigas, gilinamasi į jo recenzijas, straipsnius ir atsiminimus. Beatos Baublinskienės straipsnis skirtas Valstybės operai ir nacionalinių kūrinių joje pastatymams 1920–1942 metais. Autorė plačiau aptaria keturis šio laikotarpio kompozitorius ir kūrinius: Vytauto Bacevičiaus „Vaidilutę“ (1931), kuri scenos taip ir neišvydo, Jurgio Karnavičiaus „Gražiną“ (1933), kurios premjera sukėlė aštrias diskusijas, taip pat pamečiui pasirodžiusias Antano Račiūno („Trys talismanai“, 1936) ir Karnavičiaus („Radvila Perkūnas“, 1937) operas. Ne tik šių operų atsiradimas, bet ir visuomeninė recepcija, autorės nuomone, rodo, kaip stipriai antruoju Valstybės operos dešimtmečiu koreliavo visuomenės lūkesčiai, teatro politika ir nacionalinės operos kritikos vertinimai.

Kiti *Ars* dalies straipsniai yra skirti naujiems reiškiniams ir pokyčiams teatro bei kino praktikoje, meno vadybos srityje, moterų indėliui į lietuvių muzikologiją. Teatro režisierė ir meno doktorantė Kamilė Gudmonaitė, remdamasi Jeano Marie Pradier teatro ir me-

dicinos sąsajomis bei kognityvinių mokslų atradimais, analizuoja socialinio teatro ypatumus. Autorė teigia, kad „socialinis teatras kaip simbolinė bendravimo forma struktūroja asmenines patirtis aplinkos ir pasaulio kontekste, gali gydyti ir atkurti prarastą ryšį su savimi ir pasauliu“, juolab šiuolaikinis socialinis teatras, prisimindamas ilgaamžį teatro ir medicinos ryšį, taip pat veržiasi į terapinę, gydomąją erdvę, kurioje per katarsio būseną „mažinama socialinė atskirtis, diskriminacija ir didinamas išstumtų bendruomenės narių priėmimas, skatinamas tapatybės grįžimas į vientisumą ir tame vientisume – galimas (iš)gijimas“. Teatro režisierius ir meno doktorantas Paulius Ignatavičius, atsižvelgdamas į šiuolaikines teatro teorijas, aptaria formos ir turinio transformacijas Lietuvos scenoje. Lūžį autorius įžvelgia Oskaro Koršunovo spektaklyje „Ten būti čia“ (1990), kai spektaklio turinį ėmė kurti pati spektaklio forma, o ne juo perteikiamos dramos ar literatūros kūrinio prasmės. Vytauto Didžiojo Universiteto menotyros doktorantės Kristinos Steiblytės akiratyje – Baltijos šalių teatras ir jo kuriamas istorinis pasakojimas. Pasak autorės, po XX a. pabaigoje Baltijos šalyse vykusių bandymų tyrinėti savo tautinę ir kultūrinę tapatybę teatre, dažnai naudojant savirefleksiją ir autoironiją, XXI a. pradžioje vis dažniau siekiama suprasti save Europos kontekste, rasti vietą bendrame Europos istorijos pasakojime. Išanalizavusi pasirinktus Lietuvos, Latvijos ir Estijos režisierių spektaklius, autorė reziuumuoja paneuropinio istorijos pasakojimo kūrimo strategijas: savo vaidmens XX a. istoriniuose įvykiuose permąstymą, nutylėtų pasakojimų demaskavimą, kritišką Vakarų Europos pasakojimo analizę. Kino režisierius, meno doktorantas Jokūbas Vilius Tūras savo straipsnyje analizuoja savižudybės temą Lietuvos kine 1991–2018 metais. Pasisitelkęs 8 lietuvių autorių filmus, kuriuose pagrindinis herojus nusizudo, straipsnio autorius išskiria dvi savižudybių motyvų grupes: 1) į asmenį orientuotos savižudybės (įprastos psichiatrinės priežastys, netradicinės psichiatrinės priežastys, biologinės ir fizinės priežastys); 2) išoriniai arba socialiniai motyvai (artimojo mirtis, įtampa socialiniuose santykiuose, ekonominės problemos, altruistinės savižudybės, potrauminės patirties veiksniai). Pasak autoriaus, „atlikta filmų savižudybės veiksmų filmuose „diagnostika“ ir lietuviškų filmų šia tema juodraštinis sąvadas galėtų būti naudingas ne tik psychologams ir suicidologams, kuriems šie filmai gali tapti parankine priemone analizuojant atskirus atvejus, bet ir kintotyriminkams“. Ieva Gaižutytė straipsnyje „Meno vadybos kaita didžiųjų kultūros transformacijų perspektyvoje“ nagrinėja meno vadybos strategijas fundamentalių kultūros transformacijų atveju. Pasisitelkdama ekonomikos, meno sociologijos ir vadybos sričių mokslinių šaltinių ir empirinių tyrimų analizę ir apžvelgdama kultūros transformacijas, žymimas 1.0, 2.0, 3.0 modeliais, autorė aptaria galimą „Kultūra 4.0“ modelį. Pasak autorės, „Kultūra 4.0“ modelio apraiškose galima įžvelgti reikšmingas dedamąsias: nuo inovatyvių sprendimų savo vartotojams iki robotizacijos ir daiktų interneto – visi

šie technologiniai įrankiai ateityje taps neatsiejama sėkmingų organizacijų veiklos dalimi. Todėl vienu pagrindinių meno vadybos uždavinių bus tinkamas veiklos modelis adaptuojant kai kuriuos įrankius ir metodus iš verslo, juos derinant su pagrindine socialine-kultūrine misija.“ Rūta Gaidamavičiūtė straipsnyje „Moterų įsitvirtinimas lietuvių muzikologijoje“ gilinasi, kada Lietuvos muzikologijoje tarp studijuojančiųjų, dėstančiųjų ir besireiškiančiųjų kultūrinėje erdvėje atsirado kiekybinė ir kokybinė moterų persvara. Pasak autorės, būtent XX a. 8-uoju dešimtmečiu įvyko ryškus moterų tapatybės kismas, pasireiškęs kaip atsvara vyrų dominavimui: „Moterys Lietuvos muzikologijoje nesukūrė globalios reikšmės teorijų (bet tokių kol kas nesukūrė ir vyrai). Vis dėlto jos atliko daugelį kasdienos stebėsenos aktų – recenzavo, fiksavo ir užlopė nemažai lietuvių muzikos istorijos skylių. Kartu jos gali išrikiuoti ir visą virtinę stambių tyrimų studijų.“

Praxis dalį pradeda doktorantės Agnės Mažulienės ir jos tiriamosios darbo dalies vadovės Gražinos Daunoravičienės straipsnis „Figūrinės muzikos kompozicijos funkciniai požymiai ir apibrėžtis“. Pateikusios notacijos rūšių funkcinių požymių diferenciaciją, autorės išskiria jiems būdingus identifikavimo raktus, o atsižvelgdamos į ja užrašytų partitūrų komponavimo savitumus, išplečia figūrinės notacijos sampratą ir įtraukia figūrinės kompozicijos sąvoką, apimančią generatyvias komponavimo technikas, jas reprezentuojančią notaciją ir garsinių bei grafinių parametrų organizavimo principų vienovę. Meno doktorantas Vytis Nivinskas savo straipsnyje improvizuojančių solo kontraboso atlikėjų veiklą, įamžintą įvairiuose muzikos albumuose, vadina muzikos kryptimi, naujuoju kontraboso ir improvizacinės muzikos žanru. Apžvelgęs šio žanro susiformavimo aplinkybes, albumų sandarą ir stilius, galimas raidos perspektyvas, autorius apibendrina: „improvizacinio solo kontraboso pasirodymas yra maksimalios koncentracijos, aukščiausio grojimo technikos ir išskirtinio kūrybiškumo procesas, lėmęs naują atlikimo techniką, novatoriškus kompozicinius principus ir iki šiol nenaudotus šio instrumento garso išgavimo būdus“. Meno doktorantas Imantas Šimkus ir jo tiriamosios dalies vadovė Audronė Žiūraitytė straipsnyje „Metroritmo interpretacija kaip kolektyvinio muzikavimo pagrindas“ tyrinėja kolektyvinio muzikavimo sinchronizacijos ir ekspresyvumo problemišką sambūvį metroritmo interpretacijos prieštaros aspektu ir akcentuoja naujų, atlikėjams naudingų, interpretaciją turtinančių metroritmo analizės metodų būtinybę. Meno doktorantas Vincenzo De Martino savo straipsnį skiria Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūrinių fortepijonui jūros tema analizei. Autorius įvardija pasikartojančias ir dažniausiai kompozitoriaus naudojamas figūras, perteikiančias įvairius vandens įvaizdžio bruožus. Jo teigimu, atlikėjas, norintis atlikti šiuos kūrinius, turėtų pasinerti į muzikos rafinuo-tumą ir nevienalytiškumą bei atsižvelgti į kitą, ne muzikinio pobūdžio, įkvėpimą, pvz., vaizdinį, garsinį, meninės literatūros ir kt., pasižymintį tam tikrais stilistiniais bruožais.

Kauno technologijos universiteto menotyros doktorantė, muziejininkė Aušra Strazdaitė-Ziberkienė pristato Valstybės teatro ir Valstybinės muzikos mokyklos istoriją per Miko ir Kipro Petrauskų namuose – memorialiniame K. Petrausko bute – rengtos ekspozicijos „Valstybės teatras. Tautą burianti muzika“ prizmę. Aptarusi šios ekspozicijos sumanymą bei realizavimą autorė teigia, kad Kauno miesto muziejaus praktika ekspozicijoje, taip pat ekskursijoje „Vilties balsai“ ir mobiliojoje programėlėje „Petrauskas the RemArkable“ yra vienas iš pavyzdžių, kaip galima pristatyti savo miesto ir šalies istoriją.

Žurnalo dalyje *Šaltiniai* publikuojamas Agnieszkos Wójtowicz straipsnis „Reduta‘ suka sau lizdelį, arba Osterwa Pohuliankoje“ (iš lenkų kalbos vertė Helmutas Šaba-sevičius) yra skirtas lenkų aktoriaus Juliuszo Osterwos (1885–1947) ir teatro „Reduta“ veiklai Vilniuje 1925–1929 metais. Remdamasi iki šiol teatro istorikų netyrinėtais archyviniais dokumentais autorė rekonstruoja „Redutos“ vilnietišką pradžią lenkų teatro pastate Didžiosios Pohuliankos gatvėje.

Žurnalo *Prieduose* skelbiamoje 2020 metų *Kronikoje* pristatomi LMTA leidiniai, konferencijos, apgintų disertacijų ir meno doktorantūros projektų, magistro ir bakalauro darbų sąrašai, apdovanojimai, taip pat pateikiama informacija apie šio numerio straipsnių autorius ir *Atmena autoriams*.

Sudarytoja